

Tallers familiars i petites indústries tèxtils a Mollet del Vallès

M. Carme Macià Gràcia*

Resum

A la segona meitat del segle XX, els petits tallers tèxtils convivien amb les grans indústries. Al centre de Mollet hi havia una zona d'aquestes, amb quatre indústries: les Cintes (Oliveras i Martí), Rayalse, Textil Mollet i Can Gonzalvo (Tèxtil Gelpí). Aquestes quatre empreses van constituir, per la seva ubicació a la cruïlla dels carrers Bernat Metge i Sant Jordi, una peculiar zona de petita indústria tèxtil. En els dos primers casos, la proximitat es va produir perquè els propietaris i iniciadors eren les mateixes persones. En els altres, creiem que era per la disponibilitat del terreny en aquells moments. Però també hi va haver petits tallers en moltes altres zones de Mollet, a qualsevol habitatge hi podia haver una petita indústria tèxtil. En aquest recull potser no hi són tots, però expliquem els que hem pogut documentar: Miquel Rabasó, Indústries Defaus, Àngel Cuní, Germans Sanmartí, Joan Margarit i Josep Comellas, Manel Tarrats, els Visillos (Cortinatges Josep Colomer), les Alfombres (Herederos de J. Canal), Tejidos Sánchez Diaz, Aprestos y Acabados Mollet i Cosmos de Tints.

Paraules clau: petita indústria, Oliveras y Martí, Cintes, tallers familiars.

1. Introducció

Des dels inicis del tèxtil, a Catalunya van coexistir les petites i mitja-

nes empreses, sense que l'aparició de les grans fos una dificultat per seguir desenvolupant les seves activitats. Al contrari, sovint les grans indústries promogueren la creació de les petites i mitjanes perquè en cas de necessitat els permetia superar les fluctuacions del mercat. Així, el treball "a mans" com s'anomenava la producció a domicili o de petites empreses, era el suport que utilitzaven quan la demanda superava les seves possibilitats de personal o de maquinària, sense haver d'incrementar plantilles ni instal·lacions. En el cas contrari, en èpoques de dificultats, se'n prescindia.

És evident que l'impacte de les crisis requeia directament sobre els teixidors a domicili; els petits tenien, però, una millor resistència. Gairebé sempre eren unitats familiars que complementaven l'economia amb altres fonts d'ingressos i de forma freqüent amb assistències tècniques compartides, com la utilització d'un motor, l'arrendament de maquinària, de força motriu, o compartint processos. Aquest sistema de relació el trobem a Mollet dels anys 1940 al 1970.

És aquests anys quan hi ha una gran expansió a Mollet de petits tallers, algunes vegades en l'àmbit familiar i domèstic i d'altres amb local propi i amb certa entitat, que els donava la característica de petita empresa. En alguns casos es tractava d'activitats no regularitzades, i per tant, amb poques

possibilitats de detallar-ne les característiques de forma contrastada i amb un període de funcionament limitat en el temps. Però un nombre significatiu estan documentats i per sort encara hi ha persones que poden explicar la seva història i l'activitat que s'hi feia.

2. Una zona de petita indústria tèxtil en el centre de Mollet: les Cintes (Oliveras i Martí), Rayalse, Textil Mollet i Can Gonzalvo (Tèxtil Gelpí)

2.1 Les Cintes (Oliveras i Martí SL). 1942-2004

Oliveras i Martí, popularment anomenat les Cintes va ser un dels tallers familiars més conegut i amb més anys de durada a Mollet del Vallès. Va ser fundat per Jacint Oliveras Lapasset i Pau Martí i Torras el 1942, va tancar el 2004, quan es va jubilar Jaume Oliveras Argelaguet, fill d'un dels fundadors.

Els inicis són una història d'amistat, imaginació i valentia. Els dos socis eren amics i treballadors de dues grans fàbriques tèxtils de la població, i per no tenir problemes en el lloc de treball estable, decideixen elaborar un producte diferent: cintes en diferents models i aplicacions. Eren moments difícils, i aquesta determinació suposava una novetat i llançar-se a una aventura desconeguda. Tot el procés de com van anar els inicis, els detalls de funcionament i trajectòria, ho explica el qui fou fill d'un dels socis fundadors i darrer empresari, Jaume Oliveras Argelaguet, en un escrit que reproduïm després d'aquestes línies.

Una de les persones que hi va treballar és la Balbina Camp Plans. Per a ella, igual com a tantes altres dones de la seva generació, l'ingrés al món del treball va ser als primers anys de l'adolescència. Va entrar-hi l'any 1949, tot just havent complert els 15 anys. L'empresa llavors encara estava a l'avinguda de Rafael Casanova. La primera feina que va fer era omplir rodets i aprendre l'ofici d'ordi-

dora. D'aquells anys, la Balbina recorda com a cosa curiosa que l'ordidor funcionava amb l'energia de carbó d'una caldera de calefacció, i que cada dia s'havia d'encendre i mantenir. Feia l'horari de matins, de 5 a 2/4 de 2, amb mitja hora de descans, i el que li costava més era llevar-se tan d'hora, sobretot a l'hivern, amb fred i boira. El sou que guanyava era de 180 pessetes a la setmana, amb l'incentiu de 25 cèntims per rodets que omplia, el que venia a ser unes 200 pessetes, en total.

Després del trasllat al c/Bernat Metge, va continuar a l'empresa, aleshores ja com a ordidora, fins el 1956 en què va plegar per casar-se ("aquells anys era normal que fos així", explica). Té molt present encara les companyes d'aquells dies i ens n'ha donat alguns noms, com les germanes Rosita i Montserrat Bertolín, l'Antònia i l'Angelina Prunés, la Roser i la Núria Costafreda, la Magdalena i la Pepita Raduà, l'Antònia Planellas, la Montserrat Tomàs, la Teresa Belmonte, la Rosa Ordoño, el Josep i el Pere Carreras, en Joan Costa, la Maria Lorente, la Rosa Carreras i les germanes Montasell.

Les germanes Roser i Núria Costafreda Abelló eren filles de Valentí Costafreda i Marcelina Abelló. Valentí havia estat cap de comptabilitat de Can Mulà i director de la fàbrica durant la guerra, els anys 1936-39, mentre va estar col·lectivitzada. La Roser Costafreda, la filla gran, va entrar a les Cintes el 1947, amb 14 anys. La seva primera feina va ser fer bitlles que era omplir els rodets de fil, i més endavant, quan, ja havia après l'ofici, va treballar de teixidora fins que va plegar l'any 1961, ja casada. La seva germana Núria és tres anys més jove i va entrar-hi amb 13 anys. També va seguir el mateix camí per fer de teixidora com la Roser. Va entrar l'any 1949 i en va plegar el 1958. La Roser, dels records que té d'aquells anys destaca el fet d'haver d'anar a treballar de

nit en períodes de restriccions d'energia elèctrica; també el bon ambient i la confiança que els caps li tenien, ja que li deixaven les claus de l'empresa perquè durant les vacances anés preparant els telers per a l'engegada. El motiu pel qual va plegar i va anar a treballar a can Fàbregas, era perquè estava a prop de casa seva. També té un bon record de la relació entre les companyes i de l'ambient familiar que s'hi vivia.

Escriu Jaume Oliveras i Argelaguet

El meu pare, Jacint Oliveras Lapasset, estudià batxillerat i va treballar a can Mulà del 1928 al 1949. La meua mare, Rosa Argelaguet Lacueva, també va treballar a can Mulà del 1928 al 1934, on començà d'aprenenta fins arribar a teixidora. Jo vaig estudiar peritatge industrial tèxtil, vaig treballar als laboratoris de tintoreria de Sandoz SAE del 6-10-59 al 31-6-61 i l'endemà vaig començar a la fàbrica de Cintes.

Pau Martí Torras va treballar a can

Fàbregas fins el 1949, on arribà a contramestre. La seva esposa, Manela Mogas Bret també va treballar a can Fàbregas de nuadora. En Joan Martí Mogas, el fill gran, va estudiar el peritatge industrial tèxtil i s'incorporà a l'empresa del seu pare el 1962.

Jacint i en Pau foren dos amics de la infància de famílies veïnes, l'un de les Pintes i l'altre de can Caseta. Acabada la guerra, decidiren emancipar-se i muntar una indústria tèxtil. Com tots dos treballaven en el ram, no van gosar engegar una fàbrica de teixits (que coneixien bé) per por de represàlies de les dues empreses on treballaven, i per això van muntar una fàbrica de cintes que, tot i ser de teixit estret, no era ben bé el mateix. Durant uns anys, van compaginar el treball a les respectives empreses, amb la creació de la seva pròpia.

Oliveras y Martí SL (fàbrica de les Cintes) fou fundada per Jacint Oliveras Lapasset i Pau Martí Torras, a principis

197

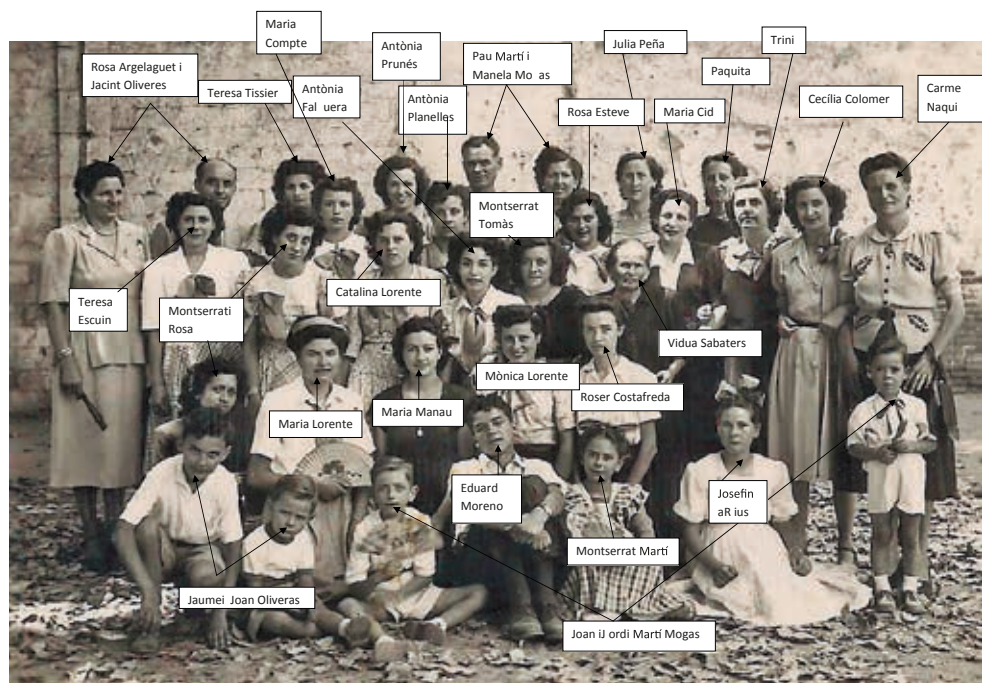

Figura 1. Treballadors de les Cintes, 2 d'agost de 1949. Fotomuntatge: Jordi Bertran

Figura 2. Muntatge de telers a la nova nau d'Oliveras i Martí, al c/Bernat Metge, l'estiu de 1950

198

del 1942 en una nau de l'antiga fàbrica de les Pintes, a l'avinguda de Rafael de Casanova amb el nom inicial d'Oliveras y Martí; un cop consolidada es va constituir en SL el 21-1-1949. En el transcurs de la seva trajectòria va tenir diversos noms: Jacinto Oliveras Lapasset (1-4-1961), Jacinto Oliveras S.L. (3-2-1968), Jaime Oliveras Argelaguet (1-2-1972).

"Fábrica de Cintas de Rayón, Algodón y Mezclas" estava inclosa en el sector tèxtil seder. El principal article que feien eren cintes per als magatzems de merceria amb la marca comercial "Cintas Marol". Treballaven amb magatzem regulador propi i es venia mitjançant representants. També es feien cintes per als tallers de corseteria i benes de crespó per a un laboratori de benes elàstiques i esparadraps.

Hi havia 10 telers de cinteria de 3 metres d'amplada entre bancades i s'hi podien fabricar a la vegada des de 40 cintes de 7 mm. fins a 12 cintes de 120 mm. segons com estiguessin equipats els telers. Aquestes màquines eren força

diferents dels telers convencionals, per exemple, el teler de 40 cintes portava 40 plegadors per l'ordit i 40 llançadores per la trama, la resta (llisos i maquineta) era bastant similar. La velocitat variava entre 120 passades/minut per cintes estretes i 60 passades/minut per cintes amples. Com a maquinària preparatòria per poder teixir hi havia dos ordidors equipats tots dos amb màquines d'encolar raió, i s'ordia i s'encolava alhora. També un ordidor per crespó, diverses màquines de fer bitlles manuals de 2 pues i dues automàtiques de 4 pues. Hi havia un aspi i dues màquines de debanar. Com a maquinària d'acabats hi havia una màquina d'aprestar de 4 bombos a vapor, una de gofrà i una de plegar 6 cintes a la vegada. També hi havia màquines auxiliars per manipular la cinta.

Aquesta maquinària era fruit d'una transformació i ampliació constants, que va implicar haver de canviar de local. Es comprà un terreny a can Ventalló al c/Sant Jordi xamfrà amb Bernat

Metge de 32 x 18 m i es construí una nau de 392 m², més un pis al xamfrà de 92 m² per al despatx i magatzem de productes acabats. Aquí ja s'instal·la una caldera de vapor per alimentar la calefacció, les màquines d'encolar, la d'aprestar i un grup electrogen, ja que hi havia freqüents interrupcions elèctriques.

L'estiu de 1950 es va fer el trasllat al nou local del c/ Bernat Metge, 28 i la fàbrica ja no es mou d'allà.

Una curiositat:

En aquesta època (1949/50) un tal Sr. Pujol, més conegut per "Escrurrimac", provinent de Mèxic, va aparèixer per Mollet amb un Cadillac impressionant. Crec que les esposes del Sr. Pujol i del Sr. Andreu eren germanes. També va venir el seu fill Mario Pujol Maynou, que estava interessat en comprar maquinària per muntar una fàbrica de cintes a Puebla (Mèxic). Com que la fàbrica estava en ple creixement i s'havia de fer una segona màquina d'ordir/encolar raió, ell en va voler una d'igual, i, per tant, se'n construïren dues i una se li va vendre per 25.549'50 pta. En acabar-se la màquina, Mario va pagar un dinar a la Font dels Castanyers a tots els que hi van intervenir.

En un principi el personal era de la família, però a mesura que es van posar telers i màquines auxiliars, es va anar incorporant més gent. L'època de més personal va ser als anys cinquanta, quan hi havia 16 dones i 2 homes en nòmina més els dos propietaris. També solien venir a fer hores unes 6 o 7 dones i alguns homes, ja que algunes màquines auxiliars s'havien fet al taller de la fàbrica. Es feien dos torns i cada teixidora portava dos telers.

Cap el 1954 es compra el solar del costat on es construeix una nau petita alineada al c/Bernat Metge. Allà s'instal·la la màquina d'aprestar i alhora quatre telers de teixit i un ordidor. Més endavant s'amplia la nau que ocupa la

meitat del solar. Això ja era l'embrió de la futura fàbrica de teixits.

El 1956 els mateixos socis creen la societat Tèxtil Mollet SL compren 28 telers més i la maquinària auxiliar per a la fabricació de folreria de raió. Les dues empreses, Oliveras y Martí SL i Textil Mollet SL estan intercomunicades i funcionen sota la mateixa direcció i administració, tot i que cadascuna té el seu propi personal. Tot això es prepara perquè un dia no llunyà es puguin separar ambdues empreses i quedar-se'n una cada soci. Segons consta a l'última acta de la societat el 31-3-1961 es firma el repartiment d'actius i passius de l'empresa. De comú acord, la fàbrica de cintes Oliveras y Martí SL se la queda Jacint Oliveras i la fàbrica de teixits, Pau Martí. A partir d'aquesta data es desfan les societats i les empreses prenen els noms de Jacint Oliveras Lapasset una, i l'altra, Tèxtil Mollet de Pablo Martí Torras.

A partir de l'1-7-1961 jo començo a treballar amb el meu pare. En aquesta època, concretament l'octubre de 1962, s'amplia la fàbrica amb la cobertura d'un pati interior de 22,37 x 7,10 (158,83 m²).

Amb la incorporació del meu germà Joan a l'empresa, el meu pare crea el 3-2-1968 la SL. La fàbrica estava molt ben preparada per fer cintes de raió, però el mercat dels nostres articles va minvar molt i vàrem haver de buscar nous mercats i adaptar-nos a nous articles. Va ser una mala època.

El pare arribà a l'edat de la jubilació cansat de problemes i decidí tancar la fàbrica si un dels fills no se la queda. Llavors, jo, que era fill gran, prenc la responsabilitat i comença una nova etapa. Començo com a autònom l'1-1-1972, prèvia dissolució de la Societat Limitada. Es tractava de renovar o morir. Per tant, comença una etapa d'adequació de la maquinària que ja teníem i aguantar fins a poder-la renovar. Continuen sent

uns anys difícils. El 1976 es compra el primer teler d'alta velocitat i amb 6 anys es renoven els telers i algunes màquines. Els dos últims telers es compren el 1985 i el 1988. Els nous telers de cinteria són $\frac{1}{4}$ part de voluminosos que els tradicionals i molt més manejables. N'hi ha de dues, quatre o sis cintes cadascun, en diuen telers d'agulla, funcionen sense llançadora ni maquineta ja que funcionen amb excèntriques, estan ben carenats, amb circuit i bany d'oli, i segons l'ample de cinta poden arribar a una velocitat de 2.500 passades/minut. L'atenció personal per màquina es mínima, els canvis son fàcils de fer i són d'una gran versatilitat.

Les màquines d'aquesta última etapa eren:

- 2 telers OMM de 6 cintes fins a 25 mm ample cada una
- 3 telers OMM de 2 cintes fins a 40 mm ample cada una
- 1 teler OMM amb 4 cintes fins a 40 mm ample cada una
- 1 teler OMM amb 2 cintes fins a 100 mm ample cada una
- 1 teler AURO amb 2 cintes fins a 120 mm ample cada una
- 1 màquina de crochet "Comez" 120 cm ample
- 4 trenadores "Ratera" per fer cordó de 16 boxets
- 1 màquina de 4 pues per enrodetar boxets
- 1 ordidor amb fileta de conos
- 1 màquina d'aprestar (venia de l'etapa anterior)
- 2 màquines de mesurar i enrotllar pneumàtiques

La producció va ser molt variada, ja que aquest tipus de màquines ho permetien. Tot es fabricava sota comanda. Continuàvem fent benes per al mateix laboratori, cintes elàstiques per a cinturons i tirants, cintes per a medalles, vins i caves, decoratives, etc. xarxes de ping-pong, cintes per a "slingues", per a merceria, passamaneria i confecció, cor-

dons rígids i elàstics, etc. El personal va anar minvant, amb 6 persones es podia funcionar bé i al final vam quedar dues, fins el tancament definitiu de l'empresa.

Tot i que els primers anys foren durs, vàrem treballar bé molts anys, fins que els productes tèxtils provinents d'Àsia s'introduïren a poc a poc en el nostre mercat a uns preus molt baixos, fet que provocà una crisi en el sector de difícil solució. Amb la meua jubilació, vam tancar definitivament el 31-1-2004.

Sé que vam causar moltes molèsties als veïns. Amb les quatre fàbriques hi havia molts telers en marxa, 15 hores diàries, sobretot a l'estiu amb les finestres obertes. Una de les coses que més greu em sabia era quan a les cinc del matí, per falta de corrent, s'havia d'engegar el grup electrogen (la burra). Una rera l'altra, eren quatre les que s'engegaven.

2.2 Rayalse SL. 1954-1972?

Aquesta societat va ser creada pels socis Miquel Santamaria Sabé, Eusebi Ramírez, Domingo Ballús Vilaseca i Miguel Arèvalo Sanges. Situada al c/ Sant Jordi, 1, pels laterals limitava amb el c/Bernat Metge i el passatge particular, actualment de Rafael Casanova.

Va iniciar l'activitat l'any 1954. El 25-3-1955, Miquel Santamaria demana permís a l'Ajuntament per ampliar i en detalla la maquinària que instal·laran: 46 telers, 2 ordidors, 6 màquines de fer bitlles automàtiques, 6 debanadores i 8 motors (7 elèctrics i 1 diesel de 45 cv).

La producció era teixits de raió i altres mesclures per a folreria, gènere que distribuïa l'empresa Nacional Sadera SA de Barcelona de la qual era gerent Eusebio Ramírez. Hi van arribar a treballar al voltant de 50 persones en dos torns i l'encarregat, fins que es va jubilar, va ser Andreu Codina. Llavors el substituï Arturo Estrada, fill de Josep Estrada, contramestre de can Mulà els anys trenta.

Cap el 1972 van tancar i s'hi construí un bloc d'habitatges.

2.3. Textil Mollet SL. 1956-1989

Els dos socis i propietaris de la fàbrica de les Cintes l'any 1956 creen Textil Mollet SL dedicada a la fabricació de teixits de raïó, cotó i altres teixits. Estava situada al número 30 del c/Bernat Metge de Mollet del Vallès. Va iniciar l'activitat amb 32 telers, 1 ordidor, 1 màquina de bitlles, 2 màquines de pues automàtiques, 2 màquines de debanar, 1 motor elèctric i un grup electrogen. La producció era de forma principal teixit per folre, però es va ampliar amb altres de fantasia, més elaborats i en seda natural. El personal que hi treballava d'inici, era d'unes 20 persones entre les fixes i a hores, en un torn i mig. Les dones portaven dos telers. En els darrers anys, amb una producció important, hi treballaven 25 dones i cinc homes, en tres torns i amb la necessitat de donar feina a mans.

Els 31-3-1961 la societat es va desfer i es va fer càrrec de l'empresa Pau Martí

Torres. A principis de 1963 s'incorpora el seu fill gran, Joan Martí Mogas. Cap a mitjans dels anys setanta es crea la SA i n'és gerent el mateix Joan Martí. Alhora s'inicia una renovació de telers i altres màquines. Tot i que aquests anys foren els més importants en relació amb la producció, les dificultats econòmiques i l'automatització van obligar a reduir el personal. El 22-12-1989 es va tancar de forma definitiva per motius econòmics, tal com ha explicat la família Carreras-Martí, nebots de Pau Martí. Josep Carreras pare hi va treballar des del primer fins al darrer dia. La Montserrat Martí, els primers anys i en Josep fill, els anys finals.

2.4 Can Gonzalvo (Textil Gelpí). 1957-1969?

Aquesta empresa s'instal·la a Mollet per mediació de Mariano Gonzalvo (conegut jugador de futbol), el mes de maig del 1957 al número 26 del c/Bernat Metge. El gerent era Josep

Figura 3. Grup de treballadores de Tèxtil Gelpí, SA.. D'esquerra a dreta: Rosa, Mercè, Gracieta, M. Jesús Vázquez, Maria, Assumpció Vázquez, Glòria, Rosa Pelegrí, Fina Argamasilla, Montse Mas i Rosario Ballesteros.

M. Gelpí Pi i Gonzalvo n'era l'apoderat, encara que al cap de poc es va retirar del negoci. Tenien el despatx i el magatzem a Barcelona (c/Dr. Dou) i es dedicaven a la fabricació de teixits de raïó i mescles destinats a folres. També van fer catifes per a bany i confecció de corbates.

La maquinària en funcionament era de 12 telers, tres màquines de bitlles automàtiques, una màquina de rodets, un ordidor i un motor diesel de 45 cv. Hi treballaven 25 persones en dos torns: de 5 a $2\frac{1}{4}$ de 2, amb una aturada de $2\frac{1}{4}$ de 9 a 9 per esmorzar; i de $2\frac{1}{4}$ de 2 a $2\frac{1}{4}$ d'11, amb un descans de 7 a $2\frac{1}{4}$ de 8. Als inicis van tenir queixes dels veïns per sorolls, però ho van resoldre posant esmorteïdors als peus dels telers i folrant les parets amb material aïllant.

La Montserrat Mas Ollé és una de les persones que hi van treballar. Explica que va entrar-hi l'any 1960 tot just acabats de complir 14 anys i va plegar el 1967 per casar-se. Els seus pares eren treballadors de Can Mulà i la seva germana del taller de Josep M. Canals, fabricant de tapissos, anomenat de forma popular les Alfombres, que estava a l'avinguda Llibertat cantonada c/S. Ramon. Té el record d'un ambient familiar i sense problemes. El contramestre era Jaume Marfà, traspassat a inicis del 2014, i del que en guarda un bon record. Guanyava 17 pessetes setmanals que la mare rebia amb alegria pel que suposava d'ajut a l'economia familiar.

No tenim la data exacta del tancament, que devia ser cap el 1969, segons la informació de la Montserrat, i la causa, els efectes de la crisi que el tèxtil ja patia. L'edifici el va comprar Josep Armengol per instal·lar-hi una empresa de jardineres de pedra artificial amb el nom d'Arpa.

3. Altres tallers familiars i petites indústries tèxtils

3.1 Miquel Rabasó SL. 1951?-1960

Director de tissatge de Can Marcet de Sabadell, va obrir un taller a Mollet els anys cinquanta. Abans havia treballat de teòric¹ a can Mulà. L'11-10-1952 demana permís per instal·lar el taller al c/Portugal, 103, cantonada Verge del Carme.

Van treballar amb tres telers, una màquina de fer rodets, una de bitlles i un ordidor, i feien teixit a mans per a l'empresa Altayó de Santa Perpètua. Tenia un contramestre i dues treballadores a hores; una era la Dolors Pallarès, mare de Raimundo Roca i l'altra Isabel Sancho Costa, que havia plegat en casar-se, de la fàbrica Canals (Les alfombres).

El taller va funcionar fins l'any 1960.

3.2 Indústries Defaus SL. 1952-1961?

Empresa iniciada per Felicià Defaus Alavedra en una nau annexa al domicili familiar al c/La Casilla, número 29-31 al barri del mateix nom. Felicià treballava de pagès, però poc després de casar-se amb la Joana Rutllan, el qui era el seu sogre, Pere Rutllan, treballador de Can Fàbregas, el va posar en contacte amb Ramon Humbert, professor tèxtil de La España Industrial, que li va ensenyar l'ofici, ja que tenia el projecte d'establir-se pel seu compte.

El 19-2-1952 demana autorització per obrir un taller tèxtil on instal·la quatre telers, una màquina de fer bitlles i un ordidor. Produïen teixit de cotó per a tovalloles i llençols, que venen a un majorista de Barcelona. El fil que utilitzaven per teixir també l'adquirien en madeixes a Barcelona i els el duia un transportista. El personal eren quatre dones i el matrimoni propietari. La Joana i les seves filles encara recorden el nom de les treba-

¹ Els "teòrics" eren els tècnics que projectaven els dibuixos per als diferents teixits

lladores: la Carmeta Font, la Rosita Font, la Rosa de cal Mauri, i la Cristina Conill.

Es donava la circumstància que els Defaus llogaren a alguns petits tallers de Mollet l'ordidor, ja que no totes les indústries casolanes en disposaven i tal com s'ha explicat, era freqüent l'arrendament de maquinària i el compartir processos en aquest tipus d'empreses.

La Joana, l'Anna Maria i la Carme destaquen el caràcter emprenedor del marit i pare, i la facilitat per aprendre qualsevol ofici. Tant era així, que deixava admirat el sogre, quan va aprendre sense problemes la tècnica de planificar i calcular les variables que en aquell moment calien per desenvolupar la producció tèxtil, integrant les últimes novetats del moment.

Passats cinc anys, a principis dels anys seixanta, a Mollet es va generalitzar el treball tèxtil en petits tallers casolans. La crisi s'albirava i tal com expliquen les senyores Defaus, va deixar de ser negoci. Llavors van canviar l'activitat per la cria d'aviram també en el domicili familiar.

3.3 Àngel Cuní. 1952-1959

Àngel Cuní, treballador de Can Fàbregas, va obrir un taller familiar al c/Roger de Llúria, 2, l'any 1952. Va començar amb un teler, una màquina de fer bitlles, una màquina de fer rodets i un ordidor. Produïen teixit de cotó per a llençols i piqué, que venien a Ramon Bertolin de San Fost i Vicenç Ventura Gurqui de Martorelles (aquests també tenien un taller familiar amb dos telers cada un). La producció dels cinc telers es venia a un comercial de Barcelona. El personal era la família i una dona que hi treballava a hores. El taller va funcionar fins l'any 1959, moment en què ja començava a notar-se la crisi, però el principal motiu, segons explica Joaquim Cuní Tugas, fill petit del propi-

etari, va ser la molèstia que la vibració del teler donava a l'empresa de vins de Salvador Badó, causa que el vi es fes malbé. Aquest inconvenient, juntament amb què l'empresa deixava de ser rendible, va motivar el tancament.

3.4 Germans Sanmartí. 1955-1960?

Antoni Sanmartí Ramon, procedent de Tarragona, va anar a treballar a una indústria tèxtil de Granollers

Figura 4. Taller de la família Cuní. Àngel Cuní, la seva dona i el seu fill, Quimet Cuní

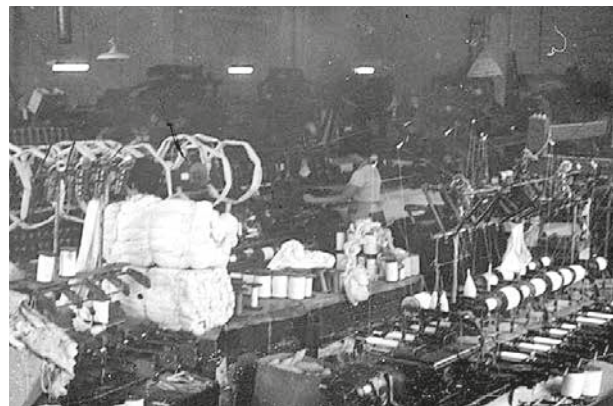

Figura 5. Taller tèxtil Comellas

com a contramestre i mecànic. Els seus tres fills, Antoni, Miquel i Pere també aprengueren l'ofici de mecànic. L'Antoni, el més gran, havia estudiat a l'Escola Industrial de Barcelona i era el més emprenedor. Quan van venir a viure a Mollet, va entrar a treballar al Cotó (Texal SA) com a mecànic de telers i també de contramestre.

El 9-3-1955 demanen autorització per obrir un taller artesà tèxtil al c/Jaume I, número 169, amb tres telers, una màquina de bitlles i una de rodets. Raimundo Roca, que hi va treballar com a mecànic, explica que la producció que s'hi feia eren mostres de teixit de cotó, experimentant amb diferents models, que comercialitzaven "a mans" és a dir a altres indústries. L'empresa va funcionar uns cinc anys i després de tancar, l'Antoni i el Pere van marxar a Managua, on treballaven en una indústria tèxtil, l'Antoni com a contramestre. L'altre germà, en Miquel, es va quedar a Mollet per tenir cura dels pares.

La família Sanmartí va estar vinculada laboralment i en diferents èpoques a Texal SA, sempre en el vessant mecànic de telers o manys, com explica el senyor Raimundo Roca.

3.5 Joan Margarit i Josep Comellas. 1957-1960

El 9-7-1957 Joan Margarit Santamaria i Josep Comellas Postigo van demanar autorització per instal·lar un taller de fabricació tèxtil, al c/Palau de Plegamans 2, en un edifici propietat de Comellas. Els van donar l'autorització el 24 d'agost. Tenien 8 telers i un ordidor i fabricaven teixit de cotó per a llençols i de raïó per a folre, que es comercialitzava "a mans" a una empresa de Barcelona. Hi treballaven tres dones i els dos empresaris. Va funcionar durant tres anys, fins el 1960. Actualment, Joan Margarit viu a Barcelona i conserva algun edifici de la seva propietat a Mollet.

3.6 Manel Tarrats. 1957- 1977

Manel Tarrats Bonjoch, el 6-3-1957 demana permís per instal·lar un taller artesà tèxtil al c/Palau de Plegamans, 2, amb una maquinària de dos telers i dos motors d'un cv. L'autorització se li va concedir el 30 d'octubre i el 29 de maig següent demana de nou traslladar-se, aquest cop al c/Sta. Perpètua.

3.7 Els Visillos (Cortinatges Josep Colomer). 1959-1974

Josep Colomer Claverol, treballava a Barcelona en una fàbrica anomenada Casa Cardona. Després d'uns anys va decidir establir-se pel seu compte i va obrir a Mollet la fàbrica que tothom coneixeria com els Visillos, al c/Anselm Clavé, 19, cantonada amb Ramon Casas. Demana el permís d'obertura el 7-4-1959 i la producció era teixits sintètics amb la tècnica jacquard per a cortines de vidres, comercialitzada per la mateixa fàbrica on Colomer havia treballat. La Casa Cardona li havia facilitat els telers en renovar els propis i també el proveïa de la matèria primera, és a dir, els fils per teixir les cortines.

L'empresa va començar amb quatre telers i va anar ampliant-se fins arribar a tenir-ne 20, per una producció de 3.000 metres de cortines de jacquard. També tenien una màquina de carretes de 12 pues, una màquina de casilles de 6 pues, un ordidor i tres motors. El personal fix que hi treballava eren tres teixidores, una nuadora i un contramestre i també una o dues persones més a hores. L'horari era de 6 del matí a 2 i de 2 a 10 de la nit. Colomer explica que l'any 1963, una noia de 14 anys cobrava per 20 hores a la setmana, 250 pessetes i l'any 1973 el contramestre, que era el sou més elevat, 90 pessetes l'hora, per 48 hores a la setmana, 4.320 pessetes.

Aquesta empresa va funcionar du-

rant 15 anys i els de més activitat van ser del 1960 a 1970. Va tancar el 1974 per malaltia del propietari.

3.8 Les Alfombres (Herederos de J. Canal SL). 1961?-1984

L'origen de Herederos de J. Canal SL és a Barcelona, en la indústria de catifes i velluts que va fundar Josep Canal Campañá a l'av. Carles I, 135 (ara c/ Marina cantonada Ausiàs March). En anar creixent i amb el propòsit d'expandir-se, a principis dels anys seixanta instal·len a Mollet (av. Llibertat cantonada Sant Ramon), una fàbrica de velluts destinats a tapisseria. Josep Canal tenia cinc fills i la fàbrica queda sota la gerència de Josep M. Canal Autonell, el més gran dels germans. A la mateixa època, a Taradell, s'instal·la una altra fàbrica amb la gerència d'un altre germà, on es fabricaven catifes, i per això és probable que es donà el nom popular de les Alfombres a la de Mollet.

Figura 5. Josep Canal Campañá, pare de Josep M. Canal Autonell

A Mollet es feien teixits per a la llar en el vessant decoratiu, però també d'utilitat tècnica i per al sector de l'automòbil, com gespa artificial i tires de teixit per emmarcar les finestres dels cotxes. La maquinària amb la qual treballaven eren uns vint telers, entre els que n'hi havien d'última generació en aquell moment, com un en el que es podien teixir dos ordits i dues trames en el mateix teler, units per fils del plegador, que portava els fils de la cara del vellut, i en tallar-se donaven un teixit tridimensional, amb tacte de vellut. També hi havia un ordidor i dues màquines de fer bitlles. En el mateix edifici hi havia una secció de tints i acabats. Segons Carme Mas, antiga treballadora, durant els anys seixanta, el personal era d'una trentena de persones fixes en dos torns, el matí de 6 a 2 i el de tarda de 2 a 10 de la nit. A més, hi havia 10 persones que anaven a hores (més dones que homes). Qui va ser contramestre del torn de tarda, Àngel Boixader Puig, confirma aquestes dades. Ell va entrar a l'empresa l'any 1969 i la seva feina consistia en tenir cura del bon funcionament dels telers. Hi va treballar 15 anys i també va viure en un dels dos habitatges annexos a la fàbrica, amb la seva família. La seva dona, Consol Ibáñez Rafart, també hi treballava de teixidora i explica que la producció, en ser gèneres molt delicats de tapisseria, cortinatges, velluts... requeria més atenció i temps que altres. Encara conserven en el seu domicili actual, retalls de vellut dels cortinatges del Teatre del Liceu de Barcelona i un tros de gespa artificial, tot produït a Mollet.

Recorden que gairebé tota la flota de cotxes de la marca Seat, els anys setanta, duïen les tires de teixit fet a Mollet, que es col·locaven a les finestres. Dels telers expliquen que alguns eren molt antics, gairebé de museu, però també en els darrers anys, el propietari va adquirir-ne 5 o 6 de moderns, anomenats

Íbers, que funcionaven sense llançadora.

Josep M. Canal Arias, fill de Josep M. Canal Autonell i gerent des del 1970 fins el 1982, explica que la producció els primers anys era bona, perquè l'emprenedoria del seu pare buscava diversificar-la i innovar en maquinària i tècniques. Dels treballs més importants fets a Mollet, destaca la tapisseria dels seients del teatre del Liceu de Barcelona, d'abans de l'incendi de 31-1-1994 i la participació en exposicions nacionals i internacionals, com les de Sevilla i Nova York.

Les vendes, però, van anar minvant, i a principis dels vuitanta, la crisi va obligar-los a buscar una sortida que van trobar en la venda de l'empresa.

L'agost de 1982 van canviar el domicili social, a Mollet del Vallès, i el mateix any van vendre el negoci a José Juan Prior i Pedro Cuadrado, de Barcelona. La nova etapa va dur al tancament, a càrrec dels nous empresaris, de forma traumàtica per als treballadors. Van deixar de pagar a proveïdors, tampoc pagaren els impostos ni la Seguretat Social dels empleats. L'any 1984 l'empresa tanca les portes i els treballadors han de recórrer al Fons de Garantia Salarial per cobrar part del deute. Finalment va anar a subhasta i els compradors hi van construir els blocs d'habitatges actuals.

3.9 Tejidos Sánchez Díaz SA. 1981?-1990

Fou un taller de confecció gestionat pels germans Sánchez Díaz, situat al c/Sant Jordi, 46, dedicat a la confecció de vànoves, edredons i jocs de llit. Van iniciar l'activitat com a "Hermanos Sánchez Díaz SA" i va funcionar de principis dels anys vuitanta fins el 1990.

Actuaven com a centre receptor de teixits on tallaven les peces a mida i les enviaven a altres tallers i particulars on es confeccionava el gènere acabat. Les

peces ja confeccionades eren després emmagatzemades i venudes al major a distribuïdors i botigues. Disposaven per a aquesta activitat d'espais de magatzematge en el mateix local, en el número 47 del mateix carrer i en el carrer Zorrilla número 10, locals A i B.

3.10 SA Cosmos de Tints. 1982-2007

L'any 1982, un reduït grup de tècnics del ram tèxtil, van decidir instal·lar una petita fàbrica d'acabats. El sector es trobava en una forta crisi: tancaments, reconversions, reduccions de personal, però coneixedors del procés i del mercat van creure que una nova empresa, petita, pensada per una determinada gamma de productes, amb poc personal i bona productivitat podria omplir el buit que deixaven altres grans empreses.

Per altra banda, el tancament d'aquelles indústries col·locava en el mercat de segona mà una maquinària en bon estat, perfectament aprofitable, en un moment d'apatia inversora, la qual cosa feia que el cost d'aquestes màquines fos realment baix.

Per últim, un tercer factor decisiu. L'antiga empresa La España Industrial SA² havia tancat pocs mesos abans i reestructurada totalment, començava a llogar les naus industrials; entre elles hi havia un espai de 2000 m² que corresponien a la secció de tintoreria. Era una ocasió immillorable perquè la infraestructura principal ja la tenien (aigua, vapor, fuel, gas, descalcificador, desguassos, etc.) i per fer més viable i estimulant la instal·lació, el polígon industrial tenia pou propi i subministrava l'aigua a preu de cost (10 pessetes el m³).

Tot això motiva que SA Cosmos de Tints, el 4-3-1983 fa per primer cop la sol·licitud de llicència d'obertura d'activitat, tot i que la fàbrica ja havia sofert desperfectes a causa d'un incendi de-

² Veieu MACIÀ (2015). Els darrers batecs del tèxtil a Mollet del Vallès: Shappe-tex SA i La España Industrial SA. Notes volum 30.

clarat el 14 de febrer en un alternador elèctric, sense que es produïssin danys personals³.

El 31-12-1992 l'empresa presenta a l'Ajuntament de Mollet un projecte d'ampliació de les instal·lacions on passa d'una potència instal·lada de 335 kw a 506 kw (un augment d'un 55 %) per a la mateixa activitat que a l'inici, el 1983. L'abril de 2001 absorbeix l'empresa Aprestos Mollet SA també instal·lada a les antigues naus de La España Industrial. L'activitat consistia en tractar els teixits propietat de tercers, en processos de tint i estampat. No s'elaboraven nous teixits. El procés s'iniciava amb el rentat del teixit, seguit del blanqueig, després l'operació de tenyit (diferent segons la fibra del teixit a tractar), i posteriorment l'assecat i tractament amb suavitzants per aconseguir el tacte final. Es complementava l'acabat planxant i donant brillantor. Per via seca s'aconseguia l'estampació, amb l'ajuda de paper estampat amb colorants, per pressió i temperatura. El producte acabat després dels controls era cargolat amb forma de rotlles per enviar-lo als clients. Van utilitzar maquinària de procés i de serveis, en la seva primera etapa, procedent de les antigues instal·lacions de La España Industrial.

Utilitzaven colorants, àcids ascètic i clorhídric, sulfat i carbonat sòdics, a més de productes suavitzants de fixació i humectants. Un total de 140 tones cada any de matèries pels tractaments, que feia imprescindible una estació depuradora d'aigües residuals de certa importància.

El nombre de treballadors era de 29, a dos torns. El personal, tècnics i obrers, procedia d'empreses de fora de Mollet, del sector en crisi que havien tancat o reduït molt la seva activitat. La capacitat de tractament era de 13 milions de metres de teixit a l'any.

Els avantatges d'utilitzar les antigues instal·lacions de La España Industrial SA, no van ser tant en allò que es refereix als serveis (vapor, aigua i depuradora). Compartir el subministrament de vapor amb altres petites indústries (La España Industrial va fragmentar les naus i va llogar els espais), va ser finalment un inconvenient. Coordinar puntes de consum i horaris era molt difícil i va portar a SA Cosmos de Tints a instal·lar la seva pròpia caldera de vapor.

El consum d'aigua era important i l'Ajuntament no estava en condicions de subministrar la necessària per a tot el polígon. Els costos van augmentar, del pou del polígon a 12 pessetes el m³ (en podien consumir poca), de la xarxa municipal el preu era de 27 pessetes el m³ (el consum era limitat), de camions cisterna (en situacions excepcionals), el cost sortia a 350 pessetes el m³, i per la depuració de les aigües residuals el cost era de 40 pessetes el m³. Es van fer fortes i costoses accions per recuperar aigua i calor dels condensats de vapor i la substitució per productes químics en el procés.

El correcte tractament de les aigües residuals havia estat una dificultat per a La España Industrial i ho va ser també per SA Cosmos de Tints. Durant el 1982 van presentar un projecte d'estació depuradora d'aigües residuals i el novembre del mateix any els serveis tècnics municipals de l'Ajuntament de Mollet informaven dient: "... com que queda encara un cert temps per construir la depuradora municipal, aquest servei tècnic deixa ben clar que la nova indústria que ocuparà La España Industrial, tot i fent el tractament previ, contaminarà més la conca del Besòs, per tant, si li interessa avui a aquesta indústria venir a Mollet que faci tot el procés complet i el dia que fem la depuradora podran eliminar –si així ho creiem oportú– aquest darrer procés de tracta-

³ La Actualitat comarcal, Granollers 18-2-1983

ment". El 3-5-1984 l'empresa presenta un nou projecte d'estació depuradora d'aigües residuals, i el 31-7-1992, un altre, dins d'un projecte d'una planta de tints i acabats tèxtils.

La situació de crisi en el sector els va afectar de forma negativa. A més, s'hi va sumar la malaltia i la mort d'un dels socis propietaris. SA Cosmos de Tints, va finalitzar l'activitat industrial a Mollet del Vallès l'any 2007.

3.11 Aprestos y Acabados Mollet SA (1983-2001)

Fàbrica d'acabats tèxtils. El 25-1-1983, l'empresa Rametex SA, que havia iniciat la seva activitat a finals de 1981, i estava domiciliada a Terrassa al c/S. Valentí, 31-33, canvia de nom i es trasllada a Mollet. Pren el nom de Aprestos y Acabados Mollet SA i s'instal·la a l'edifici de La España Industrial SA al polígon de Can Magre, en una nau de 890 m².

L'activitat era la de dotar les teles d'aprests i acabats especials, que consistia en el recobriment dels teixits per mitjà de resines: immersió de les teles en bany hidrofugants, escorregut i assecat amb la posterior aplicació per mitjà d'un rasclat d'una capa fina de resina. Al final, l'assecat total i recargolament del teixit tractat per a l'emmagatzematge.

La capacitat era d'un milió de metres de teixit tractat a l'any. Tenia una plantilla de set persones, totes de Terrassa, i treballaven 8 hores diàries. La potència elèctrica instal·lada era de 75 Kw amb dues calandres, una Rame i dues plegadores. El consum anual de matèries primeres era d'unes 20 tones de resines acríliques, 2 tones de silicones i 14 tones de dissolvents, amb un consum d'aigua d'uns 4.800 m³ anuals.

L'abril del 2001 l'empresa fou absorbida per SA Cosmos de Tints i es mantingué en el mateix lloc. L'activitat d'aquestes dues empreses era la que popularment s'anomenava "del ram de l'aigua" per la gran quantitat que se'n necessitava.

4. Conclusions

Dels 15 tallers que hem estudiat, 12 coincideixen funcionant durant la dècada dels anys cinquanta i principis dels seixanta. La diversificació és una de les característiques. Mentre que les grans empreses es van especialitzar en la seda, les petites, a més de raïó per a folres, produïen des de cintes i venes per a infermeria, fins a cortinatges i tapisseria per a seients, passant per gespa artificial, complements per a l'automòbil, viscosa per a folres i cotó per a tovalloles. També hi va haver tallers de preparació de teixits per a confecció i de tint i acabats. A tots, la presència majoritària de dones.

Ara no queda cap d'aquests petits tallers. Només podem situar-nos en els espais que van ocupar i imaginar el temps que el tèxtil batejava a Mollet del Vallès en totes les seves variants.

Bibliografia

- ABEL, Jordi i JORDANA, Jacint. "L'activitat econòmica al Vallès Oriental", Oikos-tau S.A., Vilassar de Mar, Barcelona.
- GORDI, Josep i VILAGINÈS, Jaume (coordinadors). "Moledo-Mollet, 993-1993", Ajuntament de Mollet del Vallès 1993, Barcelona.
- NADAL OLLER, Jordi (coordinador). "Història Econòmica de la Catalunya contemporània", 1989, volum 1, Enciclopèdia Catalana Barcelona.

Arxius i fonts documentals

Arxiu Històric Municipal de Mollet del Vallès (AHMMV).

Antics treballadors/ores i empresaris: Boixader Puig, Angel; Canal Arias, Josep M; Carreras-Martí, (família); Colomer Claverol, Josep; Costafreda Abelló, Roser; Cuní Tugas, Joaquim; Defaus Rutllan, Anna M; Defaus Rutllan, Carme; Margarit Santamaria, Joan; Mas Ollé, Carme; Mas Ollé, Montserrat; Oliveras Argelaguet, Jaume; Roca, Raimundo; Rutllan Guitet, Joana.

Agraïm la col·laboració del senyor Joan Ventura Maynou.